

Poslednji pesnik sela

Primanje i odbacivanje jednog umetničkog opusa od publike savremene ničkog opusa od publike savremene njegovom tvorcu nije uvek merilo prave vrednosti tog opusa, nije uvek tačan barometar koji pokazuje koliko je istina o čoveku, lepota njegovog stvaralačkog duha, žar njegovog temperamento, gipkost njegove inteligencije, njegov beleg u vremenu i prostoru prodro u taj opus. Nije retko da blizina ne dopušta da se sagleda celina, da trenutni bljesak ili slabost forme umetničkog dela na dopušta da se u njemu sagleda ono što ostaje netaknuto od vekova, ili ono što se već sutradan zaboravlja. Sve ovo nije retko, ako se o pravoj umetnosti sudi po ukusu, a manje po onome što ono čoveku donosi ili treba da doneše. Još je češće neshvatanje istinske umetnosti onda ako je moda postala merilo, zakon, dogma, ili ako se efemerna, veštački izazvana vibracija unutrašnjeg života nedovoljno talentovanih ljudi proglaši za vrhunski domet umetnosti a eklektički i malo stvarački stavovi prema umetnosti proglaše za vrhovno „vjeroju“.

Retko je ko toliko negiran, nipođastavan, surovo i beskrupulozno napadan; retko je ko u umetnosti toliko uproščavan; retko ko toliko hvaljen, proslavljavan, dizan do najviših umetničkih visina kao što je to činjeno sa Sergejem Jesenjinom. Retko je ko bio žrtva mode i predrasuda kada on Konstatovao se potpuno otsustvo talenta u čoveku koji je po prevashodstvu pesnik i čija se poezija uvlači neobuzданo u sve pore čovekovog unutrašnjeg života; proglašavan je za genija i onaj čovek koji je o životu isuviše malo znao i čija je poezija lišena svake filozofije; lični život pesnikov je namerno istican u prvi plan, čak stavljan daleko iznad njegove poezije samo da bi se o pesniku reklo nešto, da bi se zadovoljili ukusi i interesi onih gimnazijalaca i gimnazijalki koji su zaljubljeni bolesno do samoubistva, ili krišom od roditelja u fijokama drže albine glumaca iz Hollywooda — jednom reći, malo se uložilo truda i još manje duhovnog napora da se o Jesenjinu kaže nešto ozbiljnije i trezvenije i da se njegova poezija postavi na ono mesto koje joj pripada. Možda za to nije bilo mogućnosti! Možda uzrok toj pojavi nije samo u lenjosti duha! Možda?

Ni prostor ni vreme ne dozvoljavaju oncne koji piše ove redove da kaže nešto ozbiljnije o poeziji pesnika koji se rodio pre šezdeset godina, a umro pre trideset, koji je od bolesti i smrti oteo jednu istinsku, duboko ljudsku

poeziju, a ipak joj nije uspeo da pobegne i da za nas otme nešto više nego što je to za života uspeo da učini.

Korenji Jesenjinovog bića, njegovog talenta, njegov neobuzdani i tragični let u visine poezije i slave i njegov munjeviti nestanak iz života propraćen je, prožet je dragom slikom izmirećeg sela. Jesenjin je o njemu još kao sasvim mlad poletarac pevao; raskošnu draž i lepotu prirode, beskrajne ružičaste stepske zore, na čijem se purpurnom i osmehnutom nebū ogleda pesnikovo selo Konstantinovo, u kome se on još od malena naslušao dednih priča o teškoj i surovoj prošlosti seljaka, bakinih priča o vampirima, vukodlacima i vilama, gde se naslušao unjakvog bogoradenja bogomoljaca i bogomoljki izj čijih se bezubih usta prisipala molitva kao prose, a oči usijane lakomošću i gramzivošću očekivali da im nerazumljiva molitva uvali u torbu veliku milostinju. U tom svom selu pesnik nije nikad video ništa ružno, ništa inračno, ono će do kraja pesnikovog života ostati obavijeno prozirnoplatičastim velom detinje nevinosti i prostodušnosti. U Jesenjinovom selu životinje su živele životom ljudi, kao ljudi, često dublje od njih osećale, umele da vole i pate, umele da u svojoj duši uhvate najfinije osmehe sreće i jednu beskrajno tihu, široku i kao paučina u jesenjem vazdušnom kristalu, finu tugu zbog prolaznosti i surovosti života. U svom selu on je u detinjstvu i dečaštvu čuo zdravi vrisak devojaka, osetio neobuzdani napon strasti, najtanjanija vibriranja fizičkog sazrevanja i vrtoglavi zanos prve ljubavi. Za to selo on je vezan svim svojim bićem. I kasnije, kada je pretskazivao revoluciju u apokaliptičkom zanosu, kada je pozivao nebo „da oteli“ revoluciju, a Rusiju da je „poliže“, on je naiyno mislio da će revolucija biti krotka, mirna i nevina kao ono tele koje su ljudi zaklali nekad u njegovom detinjstvu i čija se koža sablasno lepršala pred suznim očima njegove majke. On je u povisenoj društvenoj temperaturi revolucije obećavao da će место stare, oblomovske, šroke kao vreme Rusije stvoriti drugu, novu, revolucionom umivenu, probudenu, srećnu Rusiju. A kada se za pesnikom pode u tu drugu Rusiju, u njene nove predele sreće i radosti, vidi se da je ta druga Rusija opet ono njegovo drago Konstantinovo u rjazanskoj guberniji sa crkvenim tornjem na koji je nataknut

Umro je mesec.
Svitanje u oknu drema.
Ah, ti, noć!
Sta isprede, kao ala?
Pod cilindrom sam.
Nikoga sa mnom nema.
Sam sam...
I parčad ogledala...

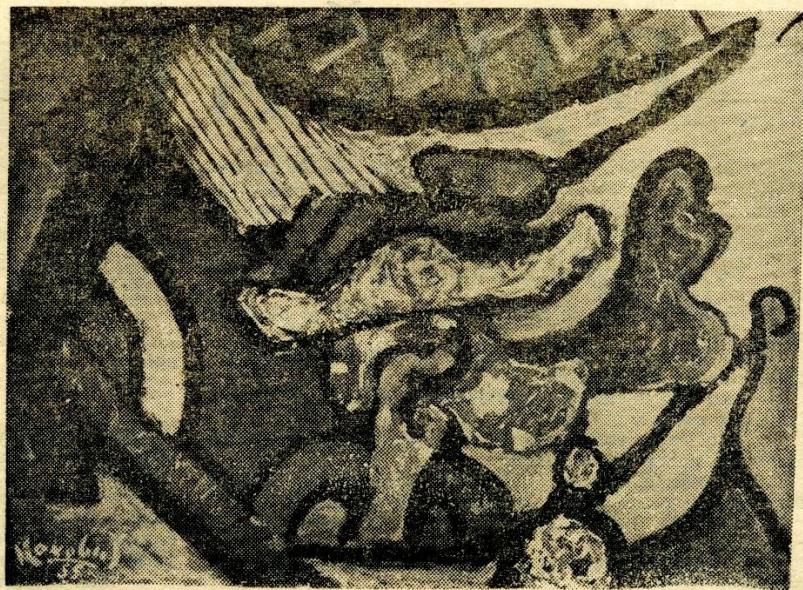
(Iz „Crnog čoveka“)

vrh plavičastog stepskog nebeskog šatora, sa onim istim kučkama, kobilama, kravama, lisicama, sa škripom natovarenih kola, sa starom majkom koja sa doksata vabi živinu, isto ono selo koje je on poneo u sebi nekoliko godina pre toga. I onda kada je Jesenjin video da će revolucija srušiti staro, drago, patrijarhalno selo, on je ustao protiv nje svim svojim bićem, celokupnom zahuktalostu svoje mladosti, svom snagom talenta čoveka i pesnika. U trci konja i voza, u kojoj godine i decenije za trenutka profijući kraj ušiju, on je video trku novog i njegovog sela. U toj besomučnoj trci selo se junački opiralo, pokušavalo da se suprotstavi onome što je revolucija donela, ali ne stiže ništa da učini i propada. U ovom saznanju propasti svega onoga što ga čini čovekom nalaze se korenji Jesenjinove tragedije. Nije njegova tragedija u nesrećnim odnosima sa Isidrom Dunkan, kako je to kod nas često prikazivano, i kako je mladost iz dačkih klupa to ponela u svome srcu. (Mi njoj to ne zameramo, jer je to uzrast kada se počinje voleti i patiti prvi put i kada je ljubav uzrok svega u životu). Tražiti u tim odnosima uzroke Jesenjinove tragedije ne znači ništa drugo do degradaciju jedne velike ljudske sudbine na grebenima revolucije koja u sebi oličava bezbroj takvih istih ljudskih sudbina, na običan lični slom. Najviši afinitet daju istinskih, velikih talenata imao je epizodnu ulogu u njihovim sudbinama. Istitati ga često i davati mu prvo mesto u njihovom životu, znači zaklanjati istinu i umanjivati veličinu njihovih ličnosti, znači pretvarati duboke ljudske tragedije u avanturnističke ljubavne romane.

Jesenjin nije mogao da zaboravi svoje selo ni onda kada se prebjao po bespučima životnoga dna, onda kada je stvarao poeziju koja je otkrivala naličje revolucije. Uvek je najosetljivijim nitima svoje duše bio vezan za njega. Selo je bilo „zrak svetla u mračnom carstvu“ njegovih tumaranja, posrtanju i padanju. On je opet u najvišoj agoniji svog unutrašnjeg života i besomučnih bura bolesti, orgijanja i kakanja potražio spasa u selu, potražio spas tamo odakle ga je on jedino i mogao očekivati. Kada se vratio u

svoj zavičaj, pred njegove oči se iskršlo čedno detinjsvo i idilična slika sela, iskršla je ona čitava prošlost koja je bila na kratko vreme obavijena u pisanstvo alkohola, nikotina i bluda — a ta prošlost ga je otreznila i skoro izlečila od bola i očajanja. On je opet pred sobom video svoje dragو selo koje je nekad, neposredno posle revolucije, pevao zaupokoju molitvu, video ga kako ravnodušno prema njemu ide novim putem: video crkveni toranj bez krsta, dedu kako ide u šumu i krišom se moli brezama, u svojoj je kući mešto ikona video Lenjinovu sliku, a sestre mesto Svetoga pisma kako čitaju Kapital. Nanovo je tragika obuzela našeg pesnika. Najteže mu pada to što su njegove pesme u zavičaju pale u zaborav, a seoska omladina mesto njih peva agitke Dernjana Bjednog. Jesenjin je jasno i određeno video da je njegovo selo pošlo sasvim novim putem i da je već na njemu daleko podnešlo, dok je njegov „poslednji pesnik“ žalio njegovu propast i u sebi doživljavao i preživljavao zlu sudbinu njegovu. Živopisni, prepuni najrazličitijih prelivova blagih južnih boja seoski pejzaži svojim izgledom većne dostojanstvenosti pokazali svome pesniku da život tako lako ne propada, da on ima svoje, ne uvek ljudima jasne, imperativе. Naš pesnik je osetio da je, takav kakav je, nepotreban svome selu i seljaku i oteturao se kroz sumanutog Crnog čoveka do lenjingradskog hotela Angler, gde mu je omča, kada srce više nije moglo da pева, stegla vrat. Tragedija čoveka, kome je priroda podarila talent koji daje samo jednom čoveku u jednoj generaciji, nalazi se u potpunom raskoraku između onoga što je on u ime hiljada njemu sličnih ljudi želeo da u selu i životu uopšte bude i onoga što je logikom društvenog razvitka moralo da bude. On se survao u provaliju između svojih želja i životnih imperativa, ali je za sobom ostavio poeziju punu životne dinamike i ljudske ljubavi prema čoveku i onome što on stvara. Linija njegovog razvoja penje se iz tihog, blagog seoskog ambijenta na krilima vihora i revolucije, kroz mračne dubine života i opet kroz njegovo selo dolazi do većite negacije i afirmacije života — do smrti. U toj poeziji sagoreva jedno veliko, primitivno srce, pijano radostima života i ljubavi. Kroz njegovu poeziju šume vitke rijazanske breze, povezane belom, snežnom maramom, zelene se livate, a na njima se igraju jagnjad, te-lad i ždrebadi, čuju se slatki zvuci pastirske frule, vidi se zeleno, pravoslavno i bezbožno Konstantinovo.

Vitomir VULETIĆ

KONJOVIĆ

Istinski vredna dela radaju se iz uverenja ona su plod života, ne rezultat formula.

Luj Giju

U neprekidnoj analizi i sintezi svedova umetnost je večna retorta za upoznavanje i sagledavanje pravog životnog stanja. Veličina i snaga umetnosti je u samoj suti, ona je i ljubav i protest, objektivni i introspektivni svet — poluga za menjanje i napredovanje. Umetnost je svakako stvarnost, ali ne efemerna, nego onakva, koja nikad nejenjava, ne izunire. Počela je iz korena, razvijala se kao biljka, dolazila do vrhunca života, osemenjavala se, a iz semena prokljivala nova, puna životnih intenziteta, novih sustina.

Milan Konjović je jedan od onih stvaralača što transponuju u elanu subjektivnog doživljaja i uzbudjenomenu i vihornoj buri. On je od onih, što su raskinuli sa konvencionalnim i spekulativnim stavom prema životu. Njegova dela zato i jesu neprolazne kreacije, pune grča i nezalazećeg sunca. U svome traženju Konjović je nitima vezan za prošlost, udubljen u sadašnjicu i opet sav ustreptao hrli nečem još nedokućenom, on zaronjava i hvata razbijene svetove, prikuplja ih u žiju i otelotvoruje, neke opet razbijaju i oblikuju u neotkrivene autonome celine. Ponekad neshvaćen od sadašnjice kao i svaki pravi kreator, bliži je onima, koji dolaze.

Konjović je homogena ličnost, koja imponira svojim životnim elancem i neumornom aktivnošću, potrebon da poplavljuje ostvarenjima i otkrivanjem svojih introspektivnih vizija, pokretanim neprekidnim kontaktom sa životom i koga prebira bitnosti, a sitničave elemente prosejava i odbacuje.

U sadašnjoj fazi Konjović sintetiše strukturu arabsku okupanu plamenom paletom.

Neko mu poriče lirske senzibilitet. Mislim da u tom dioniziskom nemiru arabske, u tim najsuspenzanijim tonovima žutim, crvenim i plavim u tim uskovitlim spletovima prefijenoj ostetljivosti nema mesta.

Elementi vidljivog sveta obojeni su i komponovani impulsivno. Ostvarenja su izraz njegovog unutrašnjeg sveta jasnog i celovitog. Suština se iskristalisa u samoj njegovoj ličnosti nagonski-vartometno razbuktao.

Objektivni svet za Konjavića je sami potstrek. Kada slika nepregledna rodna polja, ljudi koji ga okružuju on ih oblikuje svojom šiknulom strašcu, po njima izliva boje šarenih tkanina, cvetnih devojačkih sanduka — vaskrsava i sintetiše ceo zavičajni svet. Tako svaki predmet pretvara u simbol. U Konjovićevim ekstatičnim slikama dinamični sukobi linija i elementarnost boja radaju vdrine i tame, radosti i tuge a razjašnjavaju neokrivene bitnosti.

Konjović ne objektivira vidjeno, nego razigrava svoju maštu u nepreglednoj ravnicici; on je ravnici zatalasao snažnom betovenovskom ekspresijom uzavrelom i prkosnom nošenom dramatskom i radosnom zvonjavom boja. Tako realizacije kao što su njegove puštanje fantaziju da putuje. Bujnost rastinje Konjovićeve vizije koje radaju raznorodne asocijacije i potvrđuju svoju apsolutnu kreativnost. Svako od ostvarena je celina nastala u stvaralačkoj koncentraciji i poetskoj slobodi.

Konjovićeva privrženost rođenom kraju i odusevljenje folklornim bogatstvom pokazuju da on udara temelje na izvornim sustinama da bi na svojoj klavijaturi još snažnije zatutnjao i konciznije izrekao svoju ideju.

Slobodno se može reći da je Milan Konjović jedan od stubova koji se zaustavlja u sadašnjici da izražava životne intenzitete.

Bogданка POZNANOVIC